

GYETVÁN DORINA*

Recenzió Zódi Zsolt „Platformok, robotok és a jog: Új szabályozási kihívások az információs társadalomban” című könyvéről¹

Book Review: Zódi, Zsolt, Platforms, robots and the Law. New Regulatory Challenges in the Information Society

„Egy eléggé fejlett technológia megkülönböztethetetlen a varázslattól.”
Sir Arthur Charles Clarke, angol író és mérnök

ABSZTRAKT

Zódi Zsolt második könyve 2018-ban jelent meg a Gondolat Kiadó gondozásában *Platformok, robotok és a jog* címmel, *Új szabályozási kihívások az információs társadalomban* alcímmel. Zódi Zsolt – első könyvéhez hasonlóan – e munkában is aktuális témát boncolgat: olyan fogalmak és problémák útvesztőjén keresztül vezeti az olvasót, amelyek korábban még csak nem is léteztek. Mindezt úgy teszi, hogy végig követhető és követhető marad.

Kulcsszavak: platform, algoritmusok, internetes közvetítők, mesterséges intelligencia

ABSTRACT

Zsolt Zódi's second book was published in 2018 by Gondolat Kiadó under the title *Platforms, Robots and the Law* and the subtitle *New Regulatory Challenges in the Information Society*. At first glance, the reader could expect that the book will be dealing with a variety of topics not closely associated with one another, however, we experience the exact opposite when delving into the book. Similarly to Zsolt Zódi's first book, he dissects a very relevant subject, guiding the reader through a maze of concepts and problems that did not even exist before the 21st century. He does so in such a way that it remains comprehensible and perceptible.

Keywords: platforms, algorithms, internet intermediaries, artificial intelligence

Zódi Zsolt második könyve 2018-ban, a félévszázados múltra visszatekintő Gondolat Kiadónál jelent meg *Platformok, robotok és a jog* címmel, *Új szabályozási kihívások az információs társadalomban* alcímmel. A cím első elolvasása után talán azt gondolnánk, hogy egymástól független, szerteágazó témákkal, töredezett tartalmú

* Dr. Gyetván Dorina, PhD-hallgató, Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, e-mail: dorina.gyetvan@gmail.com.

¹ Zódi Zsolt: *Platformok, robotok és a jog. Új szabályozási kihívások az információs társadalomban*. Gondolat, Budapest, 2018, 264 o. ISBN: 978 963 693 865 9.

művel van dolgunk, azonban ahogyan már az alcím is sugallja, egyáltalán nem véletlen a témák összekapcsolása.

Olyan problémákat vet fel a könyv, amelyekre korábban még csak nem is gondoltunk, amikor még szinte elképzelhetetlen volt a technológia olyan szintű fejlettsége, amelyet a 21. században megélünk. Ezen újdonságok nem kevés fejtörést okoznak a technológia és a jog területén is. Ha csak megpróbáljuk magunk elé képzelni a modern technológiák által lehetővé tett folyamatok sebességét, volumenét és jelentőségét, máris nehézségbe ütközünk. Másodpercenként több mint 40 000 Google keresést indítanak világszerte,² az Amazon Alexa 2014 óta bizonyul a felhasználók hasznos társának, és a robotok – emberekhez viszonyított precizitásuknak köszönhetően – nélkülözhetetlen eszközökké váltak bizonyos orvosi beavatkozásokban, művégtagokban. A „*technológia kilépett az egyszerű „hatékonyságnövelő”, [...] „kommunikációt segítő” [...] szerepkörből, és behatol[t] olyan területekre is, amelyeken eddig egyáltalán nem volt jelen, megváltoztat olyan dolgokat is, amelyeket eredetileg nem állt szándékában módosítani az adott technológia feltalálójának.*”³ Zódi Zsolt munkája arra tesz kísérletet, hogy végigkalauzolja az olvasót ezeken a változásokon, és bemutassa, hogy e technológiai változások milyen kihívások elé állítják a mindennapjainkat és a jogot magát.

Bizonyos fogalmak, mint például a *platform* vagy a *jogi informatika* korábban (is) léteztek, azonban az előbbi jelentése mára teljesen átalakult, a másodiknak pedig a szabályozási tárgya van eltűnőfélben annak köszönhetően, hogy – ahogyan a szerző is leszögezi – a processzorok és az algoritmusok az életünk minden szférájában jelen vannak, és ezáltal megszűnni látszik a jól elkülöníthető szférát szabályozó „*informatikai jog*”. Ebből már jól látható, hogy miért is volt szükség a kötet első fejezetére (*Metaforák és narratívák*). Ahhoz ugyanis, hogy ténylegesen megértsük az alapul szolgáló problémákat, elengedhetetlen, hogy a megfelelő kifejezéseket, ha úgy tetszik metaforákat használjuk. Az első fejezet másik elemének magyarázata, hogy nagyjából 2010-re (számos korszakon átívelve) egy új narratívához érkezünk, alapvetően máshogy tekintünk a számítógépre, mint korábban. Ahogy maga a szerző is írja az 53. oldalon: „*már nem egyszerű adatfeldolgozó gépként*” kezeljük, hanem „*médiaként*”. A másik fontos változás, hogy az életünket mára már egyre inkább algoritmusok (kódok) irányítják, számtalanszor átvéve a jog helyét, tehát a jog kikényszerítéséhez meg kell teremteni a megfelelő kódokat is, amelyek kikényszerítik az elvárt viselkedést.

E bevezetés annak ellenére, hogy mind jellegében, mind felépítésében különbözik a soron következő fejezetektől, szükséges azok megértéséhez. Alapjában véve a jog és az információs társadalom egymáshoz való viszonyát vizsgálja kettős szempontból: először is, hogy általánosságban hogyan lehetne koncepcionalizálni bizonyos jelenségeket, másodsorban pedig, hogy a jog hogyan képes megragadni őket.

A második fejezettel kezdetét veszi azoknak a területeknek az egyenként, részletesen történő bemutatása, amelyek a legnagyobb kihívást jelentik számunkra. A második fejezet a *Big Data* jelenséget veszi alaposan szemügyre. A Big Data nem

² Internet live stats, elérhető: <https://www.internetlivestats.com/google-search-statistics/> (2021. 01. 24.)

³ Zódi Zsolt: A járvány, a jogi szféra és a technológia. *In Medias Res*, 2020/2, 9, 339–355, 341.

technológia-specifikus jelenség, hanem általánosan van jelen életünk legtöbb szférájában.⁴ A szerző elsősorban alapjogi szemszögből vizsgálja az adattermelésnek, adatrögzítésnek és az adathasználatnak a problematikáját, amely az első fejezetben ismertetett, új narratíva egyik sajátossága. Itt kiemeli a szerző, hogy valójában nem a mennyiségi újdonság jelenthet veszélyt a *privacy*-ra, hanem például a mára kifejlesztett algoritmusoknak és módszereknek köszönhetően lehetséges módszerek, elemzések. Ez a fejezet nem tér ki különösebb részletességgel azokra a visszaságokra, amelyek a magánszemélyek adatainak az állam által történő kezelésében rejlenek, ezáltal kissé leszűkíti a probléma felmérésének hatókörét. Azonban teljességgel érthető a lehatárolás, hiszen a mű a technológia kihívásaira összpontosít.

A harmadik és a negyedik fejezetet első ránézésre a közös szóhasználat (*platform*) szorosabban fűzi össze, mint a többi fejezetet, azonban talán e rész tárgyalja a leginkább szerteágazó területeket. A harmadik fejezet elején kapott helyet a *platform* fogalom használatának indokolása, valamint a horizontális és vertikális platformok elhatárolásának kérdésköre is. Zódi itt elsősorban arra utal, hogy 2010 környékén a platform kifejezés még nem is volt a mai értelemben használatos, az OECD is az internetes közvetítők (*internet intermediaries*) fogalmával operált.⁵ A szerző azonban kettős – és ha a Google-t legáltalánosabb szolgáltatóként figyelembe vesszük, valójában hármas – felosztást javasol (108–109. o): a horizontális platformok szélesebb közönséghez szólnak, a vertikális platformok pedig valamilyen specializált formában szűkebb közönséget vonzanak. Ez a sajátos elhatárolás adja a legerősebb újdonságelemet a műnek, ami kiemeli azt a hasonló témát tárgyaló monográfiák közül. A *közösségi média* külön alfejezetben kapott helyet a horizontális platformok között. Talán itt a legszembetűnőbb kihívás a jogrendszerek és a valóság narratívájának különbözősége: a jogi szabályozás a közösségi médiát, mint közvetítő szolgáltatót szabályozza, azonban a valóság ezen már hosszú évek óta túllépett. Végül itt szerepel az *EU platformpolitikája* című alfejezet is, amely azonban nem megy túl az általános ismertetésen, az eddigieknél kevésbé elemez vagy értékeli. Mindazonáltal fontosnak tartom itt megjegyezni, hogy ami a monográfia egészéről elmondható, talán e részben látható leginkább: széles közönséget szólít meg, mivel olyan problémákkal foglalkozik, amelyek lassan mindannyiunk mindennapjainak a részei.

A negyedik fejezet a platformok másik típusával, a *vertikális platformokkal* foglalkozik. Itt nagy hangsúlyt kap a platformok hatalmi pozíciója, és ennek lehetséges implikációi. A felvázolt kihívások mindegyike kapcsolódik a platformok hatalmi helyzetéhez: tisztességtelen piaci magatartás, fogyasztóvédelem, munkajogi kérdések.

Az ötödik fejezet a *Mesterséges intelligencia, robotok és az autonóm járművek* címet kapta, amely a téma összetettségéből adódóan a mű talán legnehezebben befogadható része. Ez a szerteágazó fejezet azonban logikusan épül fel, mivel a címben szereplő három fogalom egyenes összefüggésben van egymással: a mes-

⁴ „[A] Big Data mindenütt jelen van, a jogi szabályozásra is sokrétű hatást gyakorol: jószérével alig találunk olyan területet, amelyet elvben ne érinthetne az adattermelődésnek, rögzítésnek és használatnak ez az új formája.” ZÓDI (2018): i. m., 73.

⁵ OECD: *The Economic and Social role of Internet Intermediaries* (2010. április), elérhető: <http://www.oecd.org/digital/economy/44949023.pdf> (2021. 01. 24.).

terséges intelligencia legtágabb kategóriáján belül értelmezhető a fizikai kiterjedéssel rendelkező *robotok* fogalma, és végül ennek szegmensét képezik az *autonóm járművek*. A technológia újdonságain túl felmerülnek etikai és gyakorlati kérdések is, ami jelentősen színesíti az amúgy is nagyon összetett fejezetet. Az olvasó számos olyan kérdéssel is szembesül, amely nyitva marad, így teret enged a saját gondolatok becsatornázásának. Van-e személyisége a robotoknak, vagyis hasonlítható-e egy robot az emberhez? Kimehet-e egyáltalán a nyílt forgalomba egy automata jármű? Az automata járműveket tárgyaló alfejezeten belül betekintést nyerhetünk az egyik legizgalmasabb futurisztikus kérdésbe is: a jövő jogát hogyan fogják átalakítani az autonóm járművek?

Az utolsó fejezet a *Jogalkalmazás és jogtudomány az új korszakban* címet viseli. Már ebből is kitűnik, hogy e rész valamivel szűkebb közönségnek szól: egyfajta jogi összefoglaló jelleggel bír. A szerző itt összegzi, hogy a korábban részletesen megvizsgált területek hogyan változtatták már meg a különböző jogászai tevékenységeket, és a jövőben várhatóan milyen változásokat fognak még előidézni. Futurisztikusnak tűnnek, de már léteznek, például a *Ravel* és a *Lex Machina* projektek, amelyek a *forum shopping* lehetőséget képesek új szintre emelni adatok, tényezők különböző szempontok alapján történő elemzése révén.⁶ A fejezetben láthatjuk, hogy bár jogásként gyakran feltartóztatathatatlannak impulzusként éljük meg a szabályozási igényt, ez nemritkán elhamarkodott döntésekhez vezet. Nehéz megtalálni azt az arany középutat, amely a jogbiztonság követelményének megvalósulása mellett a fejlődésnek, fejlesztésnek is kellő teret enged.

Összefoglalva, Zódi Zsolt hiánypótló kötete korunk legaktuálisabb kérdéseit, sokszor korábban jogon kívülinek tartott területeket tárgyalja átfogó, tudományos igényvel. Ennek már csak azért is óriási a jelentősége, mivel ezek gyors fejlődésének köszönhetően előfordulhat, hogy a kutató számára nincs más forrás, csak a sajtó cikkei (25. o.). Alapos munkát végezve, több száz forrás feldolgozásának segítségével mutatja be a jog és az információs társadalom, illetve technológia találkozására által meghatározott terület legnagyobb kihívásait, mégpedig interdiszciplináris jelleggel. Mindezt úgy teszi, hogy végig közérthető és követhető marad. Olvasmányos és egyben tudományos műről van szó, amely nemcsak a jogásztársadalom tagjai számára lehet élvezetes, hanem bárkinek, aki érdeklődik az információs társadalom kérdésköre iránt, mivel kiemeli a gyakorlat szempontjából felmerülő legfontosabb kérdéseket is. A munka megértését segíti az is, hogy a fejezetek (alfejezetek) első felében pontosan behatárolja, hogy milyen fogalmi keretek között értelmezhető az adott rész mondanivalója, hiszen e területeken sokszor fogalmi zavarokkal találkozhatunk amiatt, hogy a különböző szervezetek eltérő értelemben használnak bizonyos kifejezéseket.

⁶ „...a bíróellenőrző felismeri azokat az eseteket, bírói fórumokat és bírákat, amelyeket egy meghatározott [a rendszer által elemzett – Z. Zs] bíró a legmeggyőzőbbnek tart, és azonosítja azokat a szabályokat és speciális nyelvezetet, amelyeket a bíró általában idéz.” – írja a szerző a *Ravel* bíróelemző algoritmról. Zódi (2018): i. m., 232.